

ГУМАНІТАРНА ЕКСПЕРТИЗА ЯК ІННОВАЦІЙНА СКЛАДОВА СУЧАСНИХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАКТИК ТА ОСВІТИ

ГОЛУБОВИЧ І.В.

Одеська державна академія будівництва та архітектури, м. Одеса, Україна

В останні роки в різних галузях гуманітарного знання і соціальної практики все частіше застосовується поняття «гуманітарна експертиза» [1,2]. Гуманітарна експертиза поступово стає повноцінною складовою експертно-аналітичної оцінки важливих соціальних та культурних проєктів. Тому актуальним для системи сучасної вищої освіти є завдання професійної підготовки такого рода експертів. Реалізація цієї мети потребує значних інноваційних кроків і тісної міждисциплінарної взаємодії. Крім цього, елементи гуманітарної експертизи можуть бути ефективними і евристичними для підготовки фахівців різних спеціальностей.

В першому наближенні гуманітарну експертизу можна визначити як перехід від вузько технологічної експертизи до мульти- та міждисциплінарної експертизи і до широкої публічної дискусії. Гуманітарна експертиза – не тільки і не стільки процес розробки конкретних рішень, скільки безперервний і широкий діалог, в межах якого поряд з обґрунтуванням і критикою тих чи тих запропонованих рішень, здійснюється також процес виявлення, обговорення та узгодження посилок і ціннісних позицій різних соціальних груп, позицій, часто прихованих і неусвідомлюваних. Гуманітарна експертиза має подвійний характер, вона є особливою формою діяльності та одночасно соціальним інститутом. Якщо говорити про форму діяльності, то ця діяльність є принципово незавершеною формою діалогу, взаємодії, комунікації (комунікативна раціональність, дискурсивна раціональність).

У другому випадку (соціальний інститут) суттєвою, навпаки, виявляється «кінцевість» експертизи, яка має призводити до прийняття рішень, оскільки сама вона вбудована в деякі вже існуючі структури діяльності. При цьому кожен окремий експерт виступає не стільки як одна із сторін діалогу, скільки як той, хто наділений певною частиною владних повноважень, розподілених між членами експертної комісії (комітету). З цих позицій добре відома всім етична експертиза відноситься до другого типу ситуацій, коли метою є не так комунікація, як вироблення остаточного рішення. Гуманітарна експертиза, на наш погляд, більш широке, майже родове поняття стосовно такого його виду як етична експертиза.

Гуманітарна експертиза визначається і як «випереджальне реагування», можливість приймати виклик проблем і ризиків не після того, як вони починають представляти реальну загрозу. Йдеться про необхідність зробити одним із ключових при оцінці ефективності соціальних та культурних нововведень «принцип обережності» (precautionary principle): попередню оцінку безпеки нововведень та факторів ризику. Крім того, гуманітарна експертиза оцінюється як форма попереднього моделюючого «обживання» суспільством ситуацій, що породжуються впровадженням науково-технічних та соціальних нововведень.

В контексті великого потенціалу «гуманітарної експертизи» для соціокультурних практик сучасності встає актуальне питання підготовки фахівців різних спеціальностей до участі в здійсненні даного виду експертно-аналітичної діяльності. Має бути розроблена спеціальна міждисциплінарна методологія, яка поєднує можливості філософії, соціології, психології та інших галузей гуманітарного знання, а також створена робоча основа для практичного впровадження даного виду експертизи у соціальну, освітню, управлінську та юридичну практику. В сьогоденній ситуації ще передчасно говорити про обов'язковість гуманітарної експертизи при впровадженні соціальних та технологічних інновацій, оскільки відсутні технологічні та кадрові передумови, немає експертів достатнього рівня кваліфікації. Існує також небезпека передчасної інституціалізації та бюрократизації цієї галузі діяльності. Ця констатація ще раз наголошує на актуальності завдання намітити можливості підготовки такого роду експертів. Така підготовка, з нашої точки зору, може здійснюватися у структурі філософської освіти і викладання філософсько-гуманітарних дисциплін для усіх спеціальностей. Адже філософія покликана здійснювати міждисциплінарний синтез, проводити своєрідний суспільний моніторинг гуманності та гуманітарності, а також сигналізувати про порушення/руйнування людиномірності на всіх рівнях соціокультурного буття, про загрозу розлюднення.

Щодо зв'язку теорії та практики гуманітарної експертизи з проблематикою управління якістю освіти тезисно зазначим наступне. Акцентування уваги в гуманітарній освіті на експертній, експертно-аналітичній складовій значно посилює якість даного роду освіти в цілому. Так, наприклад, в ОПП (Освітньо-професійній програмі) зі спеціальності “033 Філософія” в рубриці “Придатність до працевлаштування” підкреслено, що, згідно діючого (хоча явно застарілого) Національного класифікатора України, випускник даної програми має право претендувати на позицію “2443.2 Експерт із суспільно-політичних питань”.

Проте в більшості відповідних ОПП в ВНЗ України відсутні навчальні дисципліни та практики, що формують експертні компетенції. Автор даної публікації ініціювала імплементацію в ОПП зі спеціальності “033-Філософія” навчального предмету “Соціокультурна та гуманітарна експертиза” та експертно-аналітичної практики в соціокультурній та гуманітарній сферах для ОНУ імені І. І. Мечникова. Цей одеський досвід є поки що унікальним у вітчизняному освітньому просторі і його практична реалізація виявляється достатньо складним та інноваційним процесом. Цю важливу роботу по імплементації експертної складової в гуманітарній освіті автор публікації продовжує в складі Робочої групи, що створюється зараз в структурі Національного агентства кваліфікацій. Фокус та мета нашої робочої групи, куда входять видатні організатори філософсько-гуманітарної освіти, завідувачі кафедр і гаранті ОПП/ОНП, - підготовка Професійного стандарту “Експерт з гуманітарних питань”. Сподіваємось, що важлива і актуальна мета буде досягнута. І саме увага до управління якістю освіти в новій для України галузі має стати завданням на довгострокову перспективу.

Література:

1. Іщенко Ю.А. Гуманітарна експертиза: засадничі принципи, мета, завдання. Київ: Центр гуманітарної освіти, 2002. 203 с.
2. Іщенко Ю.А. Конфлікти як предмет гуманітарної експертизи. Філософська думка. 2010. №2. С. 97 – 106.